

ODPRTO PISMO KRŠKEMU ŠKOFU

Prevzvišeni!

Tudi mi smo z bolestjo in skrbjo zvedeli, da so Vas Vaši škof =
ljani slovenske narodnosti javno v svojem listu vprašali "Kdo nosi v
škofiji zadnjo odgovornost pred Bogom?".

Vi obsojate ta korak in grozite s kanonskimi predpisi. Toda bo =
dite gotovi, prevzvišeni, da sleherni slovenski človek na Koroškem o
dobrava stališče Narodnega sveta koroških Slovencev in da tudi v s a
slovenska duhovščina po srcu in po glasu svoje vesti stoji na strani
Na-rodnega sveta koroških Slovencev. Prosimo, ne delajte si glede te
ga nobenih utvar! Vi imate sicer možnosti, da izvajate posledice na
slovensko duhovščino, katere ordinarij ste, pa čeprav bi to moglo za
deti desetine slovenskih duhovnikov. Toda kako boste izvedli svoje
grožnje napram tisočem slovenskih vernikov, ki niso na Vaši strani?
Ni treba posebne inteligence, da vsakdo ve, da so božje zapovedi in
naravno pravo nad cerkvenimi zapovedmi in kanoni in da je vsak dol =
žan poslušati najprej svojo vest. Pa menda vendar ne mislite, da ta
vest narekuje Slovincem, naj zavržejo svoj materinski jezik in moli =
jo svojega Boga v nemškem jeziku, zato da ne bodo kršili kanonskih
predpisov?

Če je Vaše edino ali pa vsaj brez dvoma prvo poslanstvo v tem,
da približate ljudi Kristusu - in kaj drugega naj bi bila prva nalo =
ga slehernega krščanskega škofa? - potem mora biti za Vas popolnoma
postranskega pomena, v kakšnem jeziku bodo Vaši škofljani obževali s
svojim Bogom. To je vendar njihova in ne Vaša zadeva! Vaša naloga je
prevzvišeni, ne le da razumete svoje škofljane, ampak da jih v tem
njihovem dvogovoru z Bogom tudi podpirate. Niso samo verniki dolžni
spoštovati svojega škofa, ampak je tudi škof dolžan - s strašno odgo =
vornostjo pred Bogom! - spoštovati zaupane mu škofljane.

In kaj so posledice Vašega nerazumljivega ravnanja? Morda še ne
veste, da so se že pojavili prvi predlogi koroškim Slovincem, naj pre =
stopijo v starokatoliško Cerkev, kjer ne bodo imeli takih težav, ki so
jih deležni zdaj. Vemo, da so doslej verni Slovenci odklanjali take
predloge, toda kako dolgo? Če nič drugega, znano Vam mora biti, da
vsled nezdravih cerkvenih odnosov vera med slovenskim ljudstvom peša.

Ne pozabite dalje, da so v Vašo škofijo uprte oči ne le poldruge
ga milijona Slovencev v Jugoslaviji, ampak oči milijonov drugih kršča =
nskih Slovanov, naših in Vaših ločenih bratov v Kristusu.

In če Vas vse to nič ne gane, mar se niste nikdar vprašali, da mo =
ra biti nekaj narobe v Vaši škofiji, če se politično predstavništvo =
nekaj tisoč pretežno vernih Slovencev odloči javno postaviti vprašan =
je svojemu škofu "Kdo nosi v škofiji zadnjo odgovornost pred Bogom?"
Vsaj ob tem, prevzvišeni, bi se lahko zamislili in predstavnike slo =
venske narodne manjšine v Vaši škofiji povabili k sebi na krščanski
razgovor ne pa da jih vlačite pred sodnijo... Kajti ko enkrat cela
manjšina preko svojih izbranih predstavnikov spregovori, tedaj obsto =
ja vsaj velika možnost, če že ne gotovost, da je tudi na škofovi stra =
ni nekaj hudo narobe.

SMRT LJUBLJANSKEGA NADŠKOFA

V analih slovenske zgodovine bo zapisano, da je nadškof dr. Vovk pastiroval v najhujših časih. Niti škofovanje dr. Rožmana ni bilo tako težko, čeprav je bila vojna, ker se je on končno le lahko obrnil k enemu ali drugemu po pomoč. Dr. Vovk je stal sam, navezan le na zvesto duhovščino in svojega Boga. Za vero je veliko trpel, a je zločinem, ki so ga živega zažgali, krščansko odpustil. Šele zadnja leta je užival nek sorazmeren zunanji mir, dasi ne bo nikoli znano, koliko je trpel duševno in vsled bolezní telesno. Dočakal je dan, ko je bila njegova škofija brez mnogih formalitet od neformalnega papeža Janeza svetlega spomina povišana v nadškofijo. To je veliki paradoks, da smo dobili nadškofijo pod rdečo zastavo in ne v dobi "ljudskih" ali celo "katoliških" režimov. Drugi paradoks je v tem, da je nadškof Vovk prebil led - spet pod rdečo zastavo, ko je poslal svoje seme-niščnike na obisk k pravoslavnim bogoslovcem v Beograd. Tudi do tega ni moglo priti pred vojno, čeprav so bili takrat naši odnosi s Srbi mnogo bolj pristržni. Dr. Vovkovo škofovanje ni poznalo veličastnih kongresov, birmovanj, sinod, sprejemov, množičnih organizacij in gradbene delavnosti; zato pa je bilo več iskanja, več molitve in več trpljenja. Ne dvomimo, da tudi v tem leži vzrok papeškega pri-znanja in odprtja src pravoslavnim bratom.

1:0 ZA RANKOVIĆA

Vse številne spremembe, o katerih poročamo na drugem mestu, v jugo slovanski upravi ne gre jemati resno. Toliko oglaševana rotacija malo pomeni, če ni objektivnega kriterija, po katerem nepošteni ali nesposobni izgubi svoje mesto. S prihajanjem novih generacij, ki seveda zahtevajo vsaj soodločenje, je bilo treba ustvariti za stare komuniste vrsto sinekur, ki bremene proračun in učinkovitost uprave. A če tudi vsega tega ne bi bilo, je vse skupaj še vedno dirka z enim konjem, pri čemer ljudstvo, ki je najbolj prizadeto, niti staviti ne more. - Na samem vrhu se bije boj za Titovo nasledstvo. Trenutno ima Ranković prednost pred Kardeljem. Če bi bil slednji predsednik vlade, bi bila njuna moč izenačena, kajti Stambolič vsled nesposobnosti sploh ne prihaja v poštev in se čudimo, kaj ga sploh še drži na površju. Morda srbska narodnost? Kolonialne oblasti v Vojvodini, Kosovu in Metohiji so pač prevzele precej srbskih političnih talentov, ki jih tako doma ni na pretek.

Kardelj je dobil malo vreden položaj predsednika zvezne skupščine. Ob zadnji omembi vredni spremembi, ko je Milovan Djilas postal predsednik skupščine, je obstojala možnost in verjetnost, da bo položaj važnejši od predsednika vlade. Žal se Djilas ni mogel izkazati, ker je prehitro planil na dan in romal v zapor. Sledil mu je Moša Pijade, ki je bil po umu in letih prestar, da bi razumel nove čase. Ko mu je sledil Stambolič, ni bilo nič bolje, čeprav so prav tedaj na pretek govorili o pomenu skupščine. A zaradi objektivnosti je treba dodati, da je bil storjen majhen korak naprej, ko je v posameznih odborih včasih le prišlo do resnične razprave. Zdaj zaseda položaj predsednika skupščine ozkosrčni pedant Edvard Kardelj. Se je mar o-prijel posla, ki mu ne odgovarja, ali pa so ga drugi porinili na slepi tir, kjer bo lahko gradil svoj "demokratizem"? Seveda bodo možje rotirali na položajih, toda vse to dosti ne pomeni, če pa eden ali drugi nima pameti ali ne pozna mere. Z rdečega vidika je škoda, da je Bakarić bolan, drugih pa ni, ki bi lahko konkurirali trojici na vrhu. Upanje po boljših časih leži zato samo v novih generacijah, ki si počasi krčijo pot. Čim več sveta bodo vedele, tem boljše zanje in za vladano ljudstvo.

UREDNIŠTVO

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20. v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda" Njeno mišljenje predstavljajo samo članki, ki so podpisani od izvršnega odbora.

Urednik: Dušan Pleničar

+ MSGR. ANTON VOVK

Po dolgi, težki bolezni je v nedeljo zvečer 7. julija zatisnil za vedno svoje oči prvi ljubljanski nadškof dr. Anton Vovk. Rojen je bil 1. 1900 v vasi Vrba na Gorenjskem, v isti hiši kot slovenski pesnik France Prešeren, čigar daljni sorodnik je bil. Njegova duhovska pot se je začela 29. junija 1923., ko ga je pok. nadškof Jeglič posvetil v ljubljanski stolnici. Po krajšem kaplanovanju pri Križankah v Ljubljani in pozneje v Tržiču je postal tržički mestni župnik, leta 1940 pa je bil poklican v Ljubljano in imenovan za najmlajšega stolnega kanonika. Z odhodom škofa Rožmana v emigracijo je postal generalni vikar in pozneje administrator ljubljanske škofije. Za pomožnega škofa je bil imenovan julija 1946 in 1. decembra nato posvečen.

20. januarja 1952 se je v spremstvu dveh duhovnikov podal z vlakom proti Novemu mestu, da bi v Stopiščah blagoslovil nove orgle. Nekoliko pred Novim mestom je v vagon, kjer je potoval škof, priletela steklenica smrdljive tekočine, a na sami novomeški postaji je škofa pričakala tolpa ljudi, ki ga je začela zasramovati, pljuvati in ščipati. Nek miličnik je skušal posredovati, a ga je tolpa oklofutala. Ko se je škof odločil, da se vrne v Ljubljano, ga je nekdo polil z bencinom in ga zažgal. Škof je odvrget suknjo, ni pa mogel hitro sneti gorečega celuloidnega ovratnika, vsled česar je zadobil hujše opekline po vratu in glavi. Poklicani zdravnik ga je skušal z ambulantno prepeljati v novomeško bolnišnico, a je tolpa zahtevala, da gre peš. V mrzlem zimskem vremenu je potem škof čakal na odhod popoldanskega vlaka v Ljubljano, kjer so ga sprejeli v bolnišnico. Njegove opekline so vzbujale pozornost ob prvem zasedanju Vatikanskega koncila, kar je posebej omenil pozneje v Ameriki newyorški pomožni škof msgr. Sheen.

Po smrti škofa Rožmana je postal redni ljubljanski škof, leta 1961 pa ga je papež Janez ob povišanju ljubljanske škofije v nadškofijo imenoval za prvega ljubljanskega nadškofa. Posvečen je bil v marcu naslednjega leta.

DA BI BILI VSI ENO

KATOLIŠKI BOGOSLOVCI IZ LJUBLJANE OBISKALI PRAVOSLAVNE V BEOGRADU

Na povabilo srbskih pravoslavnihi bogoslovcev je 20. maja odpotovala iz Ljubljane skupina petih bogoslovcev v Beograd. Prvo srečanje mladega katoliškega in pravoslavnega duhovniškega naraščaja je bilo prisrčno in upov polno. Slovenski bogoslovci, ki so ostali v gostih tri dni, so se udeležili tudi svečane akademije v čast sv. Janezu Evangelistu, zavetniku Bogoslovne fakultete srbske pravoslavne Cerkve, ki je priredila slovesnost. Navzoči so bili vsi profesorji, večina slušateljev in sam patrijarh Nj. Sv. German.

Ta je pozneje med kosilom pozdravil katoliške brate iz Ljubljane in med drugim dejal: "Dragi moji otroci! Zares me veseli, da so storjeni prvi koraki do medsebojnega prijateljstva... To je potrebno, kajti svet je danes tako majhen, da so vsi ljudje kot ena družina. Mi, ki verujemo v enega, istega Boga, med sabo ne bi smeli biti ločeni. Edina ločitev, ki še ostane, je: na eni strani tisti, ki so verni, na drugi pa tisti, ki ne verujejo... Katoličani in mi imamo 99 odstotkov takega, kar nas združuje in le en odstotek, kar nas loči. Imamo istega Očeta, imamo istega Odrešenika, Kristusa, imamo njegovo največjo zapoved: Ljubite se med seboj!"

Pred odhodom je patrijarh osebno pozdravil vsakega bogoslovca in vsem naročil: "Pozdravite vse pri vas doma in povejte, da ste bili pri bratih."

V odkritem in iskrenem razgovoru s študenti in profesorji, so slednji izražali največje spoštovanje do pokojnega sv. očeta Janeza, in vsi poudarjali, kot papež Janez, da mora biti ljubezen v medsebojnih odnosih na prvem mestu, in da je mnogo več tistega, kar nas druži kot pa loči. Končno smo si bratje dvakrat: po krvi in po Kristusu.

(Po NAŠEM TEDNIKU-KRONIKI)

NERA JE POLNA

Da bi razvoj dogodkov na slovenskem Koroškem razumeli, moramo poseči nekaj mesecev nazaj: zato objavljamo v obširnejšem povzetku pomembno izjavo Narodnega sveta koroških Slovencev. A kogar bi zanimal prejšnji razvoj, naj si ogleda KT 251. Ur.

KDO NOSI V ŠKOFIJI ZADNJO ODGOVORNOST PRED BOGOM?

Ko je nemški del dežele zajel val proticerkvenega gibanja "Proč od Rima!", so slovenski verniki strnjeno stali za svojim škofom in papežem kot najvišjim cerkvenim poglavarjem. Takisto je bilo za časa narodnega socializma. Zavedni Slovenci so ostali zvesti Cerkvi in svojemu nadpastirju in marsikateri je moral za to svojo zvestobo v koncentracijsko taborišče ali v gestapovski zapor, dočim so nemški priseljenci po vrsti odpadali in netili sovraštvo do Cerkve. Ni čuda, da so krški škofje (kot n. pr. Kahn, dr. Hefter, Rohrer) Slovence kot najzvestejše vernike tudi temu primerno cenili.

A pozneje se je v deželi mnogo spremenilo. Vzgoja v semeniščih ne nudi ljubezni in znanja materinega jezika. S tem se zavestno pospešuje nekakšen razdor med starejšo in mlajšo duhovniško generacijo. Koliko upravičenega pohujšanja lahko nastane med vernim ljudstvom, kjer je med sebojna mržnja zajela duhovnike sosede, ki se v ogromno škodo verskega življenja med seboj sovražijo ter delajo drug drugemu težave.

Vedno je bila, krajeveno gledano, največja nesreča za Cerkev, če je postala sužnja političnih struj ali žoga v rokah oblastiteljskih diktatur, in ni mogla v miru in nepristransko brez razlike stanu in jezika učiti svoje vernike. Obdobje, v katerem zdaj živimo koroški Slovenci, je v cerkvenem pogledu morda najtežji preizkusni kamen v naši zgodovini.

Nikdar naši požrtvovalni, svojemu materinemu jeziku zvesti duhovniki pač niso bili tako kot danes brez vsake zaslombe in, brez razumevanja cerkvene oblasti za naše življenjske pravice, popolnoma prepuščeni brezvestni gonji in napadom nahujskanih raznarodovalnih organizacij, ki se skrivajo pod svetohlinsko krinko navideznih verskih gibanj v spodnjem delu dežele. Na žalost ugotavljamo, da si gotovi, po svoji dvomljivi preteklosti sumljivi elementi svojijo celo "dano" pravico, da nadzirajo naše duhovnike in kot edini zanesljivi poročevalci ugotavljajo "dejanske" jezikovne razmere in potrebe po naših župnijah. Če jim postane kak duhovnik radi svoje doslednosti, ker pri veronauku upošteva družinski jezik otrok, neprijeten, ga zatožijo in posledica je prejel ali slej ta, da mora brez zaslišanja in brez možnosti zagovarjanja in obrambe svojega stališča izginiti iz šole. Tako se bližamo vedno bolj kaotičnemu stanju, ko naše duhovnike ne bo več nastavljala in pomeščala cerkvena oblast po danih objektivnih dušnopastirskih potrebah, temveč razna društva staršev in tisti narodni nestrpneži, ki se spretno skrivajo v ozadju...

Dasi vemo, da ima naš škof dobro srce in bi rad upošteval naše pravice, če bi drugi tega zavestno in sistematično ne preprečevali, le ostaja odprto nadvse važno vprašanje: Kdo nosi danes pred Bogom zadnjo odgovornost za usodepolna dejstva, da slovenski duhovniki ne smejo več postopati po svoji vesti, da se v šoli ne smejo več posluževati družinskega jezika, da ne smejo v šoli z otroki moliti v tistem jeziku, v katerem z njimi doma njih starši opravljajo običajne družinske molitve?

Kdo nosi zadnjo odgovornost pred Bogom, da se postavljajo naši duhovniki na zatožno klop in jih sodijo ljudje, ki za to nimajo legitimacije, ljudje, ki so vse drugo kot prakticirajoči katoličani? - Kdo ni si v škofiji zadnjo odgovornost pred Bogom, da cela vrsta naših otrok po raznih farah kljub prijavi k dvojezičnemu pouku leto in dan ne sliši več slovenske besede? - Ali tu, g. generalni vikar, ne vidite krivice, - tu, ko gre za naravno pravo našega slovenskega človeka in za od Vas tako poveljevano pravico staršev?

Kdo nosi končno zadnjo odgovornost pred Bogom za obstoječi manjšinski šolski zakon v današnji obliki: država ali cerkvena oblast? - Država je širokogrudno predlagala pri formulaciji tega zakona materinščino za učni jezik krščanskega nauka, cerkveni zastopniki pa so to edino pravično in krščansko rešitev preprečili in določili za manjšino krivično formulacijo, ki praktično izključuje materinščino pri veronauku in poleg tega omogoča - kar je v nasprotju z vso cerkveno prakso - učiteljem-laikom ne glede na njih svetovni nazor, da "nadzirajo" naše katehete pri poučevanju veronauka na dvojezičnem ozemlju.

Kdo nosi slednjič odgovornost pred Bogom v deželi za porazno dejstvo, da trpijo naši duhovniki na svojih postojankah dostikrat pravo mučeništvo? Na eni strani jim vest kot najvišji sodnik vелеva dejanja, ki jih cerkvena oblast s svojimi odloki izrečno prepoveduje. Na drugi strani pa jih vsak lahko napada in toži na najvišjem mestu in le malo je slučajev, da bi vzelo cerkveno predstavništvo v določenih primerih naše duhovnike v zaščito in bi jim nudilo možnost obrambe! Tako ni čuda, da se je ob tem žalostnem stanju v zadnjih letih osem slovenskih bogoslovcev izneverilo svojemu poklicu. Mlad človek bi moral imeti živce in svetniško stanovitnost, da bi si še upal po teh poraznih spoznanjih vršiti duhovniško službo na dvojezičnem ozemlju.

Dolgo smo čakali, ponovno prosili, a vsa naša dokazovanja so bila na žalost zaman! Nikdar pa nismo grozili s štrajkom ali z izstopom iz Cerkve, kot z uspehom grozijo gotovi, cerkveni oblasti znani lju = dje. Spričo zadnjih dogodkov v Dobrli vesi, ki so verjetno samo začetek že dolgo vsestransko zasnovane večje akcije, pa ne moremo več molčati. Ako ni človeka v škofiji, ki bi imel pogum in bi čutil dolžnost braniti naravne pravice manjšine, potem apeliramo na pravični čut vesoljne Cerkve, apeliramo na krščansko čuteči svet zunaj naše dežele!

Celovec, 28. marca 1963.

Narodni svet koroških Slovencev

ŠKOF ODGOVARJA

Na gornji apel političnega predstavništva demokratičnih koroških Slovencev, ki smo ga komentirali v aprilski številki našega lista, je odgovoril 5. maja celovski škof prevz. g. Dr. Josef Köstner v NEDE = LJI, cerkvenem listu Krške škofije:

Z bolestito in skrbjo sem moral pred kratkim razvideti, da je bila v katoliškem tedenskem časopisu "Naš tednik-Kronika" lastna škofijska oblast napadena in se ji je očitala zavestna krivica. Ne bi izpolnil svoje dolžnosti, če bi o tem molčal. Prekršek proti zakonitim duhovnim predstojnikom dolžnemu spoštovanju in s tem proti 4. božji zapovedi ni storjen le takrat, če kdo "lastnega ordinarija v javnem časopisju, govorih in knjigah naravnost ali posredno žali" ali proti njegovim "spisom, odlokom, odločbam in sodbam vzbuja mržnjo" (Codex iuris canonici can. 2344), temveč tudi, če je to naperjeno proti njegovemu generalnemu vikarju (can. 198, § 1). Cerkevni predstojniki odločajo po kolikor mogoče vestni predhodni preiskavi predložene slučaje.

Z javnimi napadi na cerkveno oblast se stvari le škoduje in nje rešitev otežkoči. Težave o narodnostnih vprašanjih bo mogoče odpraviti ali vsaj olajšati s potrpežljivim prizadevanjem za medsebojno razumevanje v krščanskem duhu, h kateremu sem ponovno opominjal vse škofljane, dalje s pravim uvrščanjem jezikovnih in narodnostnih vrednot, s pristnim demokratičnim zadržanjem in ne nazadnje s ponižno molitvijo.

Jožef, l. r.
škof

Celovec, 16. aprila 1963.

NARODNI SVET POJASNJUJE

Z naslednjo kratko notico je Narodni svet koroških Slovencev odgovoril škofu prevz. g. J. Köstnerju v NASEM TEDNIKU-KRONIKI dne 23. maja 1963:

Uredništvo NEDELJE je priobčilo v zvezi s člankom "Kdo nosi v škofiji zadnjo odgovornost pred Bogom?" posebno izjavo po naročilu škofijskega stva. V članku se škofijski oblasti v našem listu ni očitalo zavestne krivice, ampak smo izpovedali le resnico. Ali je to krivica?

Narodni svet kor. Slovencev

ŠKOF TOŽI

Ker pa dokumenti, objavljeni zgoraj, le prikažejo težo položaja in odnosov med slov. manjšino in krškim ordinariatom, ne opišejo pa dovolj razvoja dogodkov, objavljamo naslednje poročilo **posebnega** našega dopisnika:

Narodni svet koroških Slovencev je v preteklosti v eni ali drugi obliki interveniral na merodajnih mestih, da bi Slovenci lahko nemoteno živeli svoje naravne pravice. Treba je poudariti, da je pri tem naletel na mnogo več razumevanja pri svetnih kot pa cerkvenih oblasteh, kar brez vsakega dvoma kaže objava dokumentov, ki sem jih priobčil v vašem listu 23. aprila 1960. To izrecno poudarja tudi letošnja izjava Narodnega sveta. Kaj jo je povzročilo?

Mera je polna. Potrpljenja je konec, ker je postalo jasno tudi najbolj potrpežljivim, da ni druge poti kot da celotno vprašanje spravijo pred javnost, da bi se potem rešilo. Ni treba posebej opisovati duševnega razpoloženja slovenske duhovščine. Kdor tega ne dojame iz same izjave Narodnega sveta, naj znova bere "Kaplana Martina Čedermaca". Tragedija je tem hujša, ker prihaja po eni strani prvi rod maturantov iz slovenske gimnazije, - in kako ponosni so koroški Slovenci na ta svoj veliki uspeh! - ki začneja graditi lastno slovensko razumnštvo, po drugi strani pa izgublja isti narod, v srcu globoko veren, vedno zvest katoliški Cerkvi, svojo vero in svojo duhovščino. Tisto vero in tisto duhovščino, ki je skozi dolga stoletja najbolj mračne narodove zgodovine ohranila njegovo narodno zavest, jezik in kulturo. Dilema je strašna, saj so cerkvene oblasti indirektno postavile slovenske katoličane pred izbiro, popolnoma nemogočo za dobo nepozabnega Janeza XXIII: ali odpad od Boga ali odpad od naroda. Tako se ni čuditi, če slovenski bogoslovci, ki jih je Gospod klical v svoj vinograd, zapuščajo semenišče - zagrenjeni, razočarani. Pa tu bi klonil, bi ponorel mož, kaj šele mladi!

Ozadje dogodkov, ki so sledili izjavi Narodnega sveta, je glavno tle: Škof dr. Köstner je na izjavo Narodnega sveta tako reagiral, vsekakor po nasvetu generalnega vikarja dr. Kadrasa, da je zagrozil s tožbo na sodišču. Druga izjava Narodnega sveta (NTK 23. maja) je dejansko odgovor na to škofovo grožnjo, ki jo je dobil list preko škofovega odvetnika dr. Ottitscha. S tem pa škof ni bil zadovoljen in je preko istega odvetnika zahteval s predloženim besedilom določeni popravek inkriminiranega članka. Toda ta zahtevani popravek je bil nesprejemljiv za uredništvo odn. izdajatelja NTK. Tako je prišlo, da je škof Köstner vložil tožbo proti NASEMU TEDNIKU-KRONIKI. Ko je prišlo 24. junija, na praznik Janeza Krstnika, do prve razprave, škofov odvetnik ni priznal nemškega prevoda zadevnega članka, ki ga je pripravil TEDNIKOV zagovornik dr. Janko Tischler (sin ravnatelja gimnazije.) Zahteval je, da članek preve de zapriseženi tolmač-prevajalec... Razprava je bila preložena za ne določen čas in ko to poročam, ne vem še ničesar o nadaljevanju.

R A Z G L E D I

KRALJ PROTI PATRIJARHU

V junijskem KLIČU sem poročal, da ameriški srbsko-pravoslavni episkop g. Dionizije ni priznal veljavnosti odločitve Sv. arhijerejskega sabora v Beogradu, ki ga je suspendiral in postavil pred cerkveno sodišče ter njegovo eparhijo razdelil na tri dele. Tej vladišini poslanci je sledila poslanica administratorjev treh novih eparhij, v kateri se slednji izjavljajo za "brezkompromisno borbo proti brezbožnemu komunizmu" in obljublajo, da bodo oni "prvi proti kakršnim koli poskusom današnjih komunističnih oblastnežev v Jugoslaviji, da bi se vmešali v svobodno delo in razvoj naše Cerkve" v Sev. Ameriki. Poleg tega je GLAS KANADSKIH SRBA objavil 20. junija še obvestilo devetih se vernoameriških srbskih duhovnikov, članov Udruženja sveštenstva. Tako v prvi poslanici kot v tem obvestilu se podpisniki izjavljajo proti komunističnemu režimu v Jugoslaviji ter komunizmu vobče, a obenem obtožujejo vladiko Dionizija za neposlušnost, odpadništvo, poneverbe, ilegalne postopke, uzurpacijo itd; skratka, navajajo vse mogoče episkopove grehe polednjih dvajsetih let. Zanimivo je še, da se nikjer v poslanici ali obvestilu ne izjavlja vdanost kralju Petru, medtem ko vladika Dionizije to stalno dela.

Da bi bila mera te mučne afere polna, se je končno vanjo vmešal še kralj Peter, ki živi v Nici. 15. junija je izdal proglas "svima pravoslavnim Srbima", kjer se je v celoti postavil na stran vladike Dionizija in proti celotnemu Arhijerejskemu saboru v domovini, ki mu načeljuje patrijarh Nj. Sv. German. Člane tega sabora imenuje "rdeče generale" in zelo duhovito zahteva, da naj bo Cerkev v emigraciji neodvisna a da je pri vsem tem treba ohraniti edinstvo celokupne Srbske pravoslavne Cerkve. Kralj takole začne: "Z nasilno ostvareitvijo Macedonske Cerkve je bil zadan smrtni udarec srbski Pečki patrijaršiji, ustanovljeni leta 1346 po Dušanu Silnem v carskem Skoplju, in leta 1918. zedinjeni Srbski pravoslavni Cerkvi in obnovljeni patrijarhiji." In pozneje obtožuje: "Sv. Arhijerejski sabor v Beogradu ni smel brez posvetovanja in sodelovanja eparhijskih organov, duhovščine in srbsko-pravoslavnega ljudstva Amerike in Kanade, in celo ne proti njegovi volji, sprejeti odločitve, ki globoko zadevajo njihovo politično in zunanje versko življenje. Tega srbska Cerkev nikdar v preteklosti ni delala. Vi, kot svobodni ljudje, ne priznavate in ne dovoljujete, da se Vam preko Vaše matične Cerkve vsiljuje oblast komunistov..."

Lahko si zdaj zamišljamo, kakšna bo reakcija monarhistov na to. Eni že izjavljajo, da bodo brezpogojno sledili kralju, čeprav mu niso 17. septembra 1944., ko jih je pozival, naj se pridružijo Titu. Drugi, n. pr. Jakov Ljotić, pa izjavljajo: "Mi tudi danes dolgujemo zvestobo in vdanost kralju, toda poslušnosti mu ne smemo in ne moremo slepo dolgovati", če to ni v korist naroda in kralja itd. Tretji pa bodo, kot pri prejšnjih neresnih kraljevih postopkih obtoževali kraljevo okolico (v konkretnem primeru g. Stevana Trivunca), češ da je kralj nedolžen.

Kaj je na vsej tej stvari? Niso v vprašanju samo ambicije vladike Dionizija, čeprav tudi tega ne gre omalovaževati. Ne gre le za namere komunistov, da razbijejo srbsko Cerkev, srbsko emigracijo in si tako podrede emigrantski del srbskega pravoslavja preko patrijarha. Tretji in morda najvažnejši faktor v tej celi zadevi predstavlja ameriško javno mnenje.

V nasprotju od rimsko-katoliške Cerkve je bila vzhodna Cerkev od samega začetka instrument nacionalizma in se je po razkolu z zapadno Cerkvijo še naprej delila v nacionalne Cerkve, kakor hitro se je prebudila narodna zavest posameznih narodov. Od bizantinske pravoslavne Cerkve so se oddvojile in postopoma postale samostojne ruska, rumunska, srbska in bolgarska, vsaka s svojim patrijarhom, a s pojavom nove narodnosti Macedoncev, seveda tudi macedonska Cerkev, ki trenutno sicer še priznava srbskega patrijarha, a ki bo slejkoprej postala popolnoma neodvisna z lastnim patrijarhom. Tako ne bi bilo nič čudnega, če bi

kdaž v bodočnosti prišlo do ustanovitve bosanske pravoslavne, hrvatske pravoslavne, pa morda celo črnogorske in slovenske pravoslavne Cerkve, vsake s svojim patrijarhom. To bi bil logični razvoj zgodovinske nujnosti, ki bi se lepo skladal s cilji komunističnega režima.

Srbska pravoslavna Cerkev živi širom sveta pod različnimi pogoji in pritiski. Na splošno je bilo možno reči do poslednje kraljeve izjave, da je ostal del te Cerkve izven Združenih držav Amerike (t.j. v Kanadi, Evropi, Avstraliji, Južni Afriki itd) številčno relativno šibak in v glavnem sestojel iz emigrantov po drugi svetovni vojni, zvest in tesno povezan s patrijarhom v Beogradu, pod pogojem, da se patrijarh ni vmešaval v "protikomunistično" politiko.

Razvoj in položaj v Združenih državah pa je bil nekoliko drugačen. Velik del ameriških Srbov, zlasti izseljencev in znatno število emigrantov iz druge vojne, so v prvi vrsti Amerikanci in šele potem Srbi. Podobno kot je to primer z ameriškim Slovenci, Hrvati, Japonci in Srbska Cerkev v Ameriki je relativno bogata in številčno močna, zato je bila v dokajšnji meri logična zahteva episkopa Dionizija in njegove okolice, da bi dobila njerova eparhija avtonomijo, on pa da bi postal metropolit; na ta način bi bil v enakem odnosu do patrijarha kot je metropolit macedonske Cerkve v Jugoslaviji.

V okviru "hladne vojne" med dvema blokoma v svetu se je pojavil tretji faktor v obliki ameriškega "antikomunizma", katerega ekstremni predstavniki sestavljajo "John Birch Society" in podobne organizacije ki v vsem in vsakomur vidijo komunizem in sledijo smer slavnega protikomunista pokojnega senatorja McCarthyja. Ideal teh ljudi, in lahko rečemo ideal večine Amerikancev je, da se središče sveta in s tem središče človeške dejavnosti in organizacij svobodnega sveta nahaja v Združenih državah Amerike. V takem duševnem razpoloženju je tako po vsem naravno, da z nezaupanjem gledajo na predstavnike pravoslavnih Cerkva v Ameriki, ki so vezani na središča izza Železne zaves. Najvažnejši ameriško-srbski nacionalist in eden od vodilnih članov J. Birch Society dr. Slobodan Drašković, ki brezpogojno podpira vladiko Dionizija, hoče popolno neodvisnost emigrantske Srbske pravoslavne Cerkve od patrijarha v Beogradu, ki da je v službi UDBE. To bi bil prvi korak k ostvaritvi nove, popolnoma neodvisne ameriške pravoslavne Cerkve, ki bi jo sestavljali odpadniki srbskih, grških, bolgarskih, rumunskih in drugih pravoslavnih Cerkva. Morda episkop Dionizije celo upa, da bo postal nekega dne patrijarh te čiste, stoprocentne antikomunistične in edino prave ameriške pravoslavne Cerkve? Takšne kombinacije pa vsaj do poslednjega kraljevega poziva niso zanimale Srbe v Kanadi, Evropi in na drugih kontinentih. Ne dvomim, da gre Srbska pravoslavna Cerkev skozi težke preizkušnje in da je sedanja kriza javna manifestacija podtalne borbe, ki traja že skoro dvajset let.

SRBSKI NARODNI OIBOR je bil že nekajkrat predmet mojih člankov. Nastal je na pobudo vladike Dionizija (častnega predsednika), dr. M. Gavrilovića (predsednika), Stevana Trivunca (podpredsednika) in "vojvode" Momčila Djujića. Vsi močne ambicije. Ko sem kmalu po ustanovitvi napovedal razpad slejkoprej, mi je g. Trivunac odvrnil v čikaški SLOBODI, da se varam v svojih računih. Najprej ke prišlo do spora med vladiko in vojvodo. Slednji je izstopil in nehal priznavati kralja, ko je ta še priznaval SNO. Letos 28. junija pa je odstopil dr. Milan Gavrilović, a položaj srbskega firerja je prevzel g. Trivunac, novi predsednik. Tako zdaj vodita SNO modra Dionizije in Stevan.

OB ZAKLJUČKU današnje rubrike še lahko ugotovim, da je po zgoraj omenjeni izjavi kralja Petra čutiti, da je vprašanje srbske pravoslavne Cerkve do temeljev razcepilo srbsko emigracijo in to ne le v Združenih državah in Kanadi ampak že tudi v Angliji. Več ali manj je razcep moč čutiti v sleherni srbski organizaciji, viden pa je močno v Združenju borcev, najštevilnejši emigrantski organizaciji. V Ameriki je večina članov za episkopa Dionizija, in po prvih vtisih se zdi, da bo isti primer tudi tu. Kralj je vsekakor celotno vprašanje temeljito zapletel.

FRANTIŠEK HLAVÁČEK:

PORTRET ENE GENERACIJE (12)

PREKO ZAGREBA NA ITALIJANSKO FRONTO

Po treh dneh je prispel tudi moj bataljon. Ker je bilo med častniki tudi nekaj Nemcev, smo najprej izpolnili obljube, ki smo jih dali Kolašincem: naš zdravnik se je najprej pozanimal za ranjene in bolne Črnogorce, ki so ležali v bolnici. Tu so popolnoma pošla vsa zdravila in najnужja smo jim mi oskrbeli iz bataljonskih zalog.

Ni mi mogoče, da bi na tem mestu podrobneje opisal naše delovanje v Kolašinu, moram pa reči, da smo s Črnogorci ravnali tako, da smo si s tem nakopali nejevoljo avstrijske glavne komande, ki je imela sedež v Podgorici in ki nas je - kot smo kasneje izvedeli - kazensko premestila na italijansko fronto.

Sledil je spet težak in mučen pohod v strašnem mrazu preko hribov in planinskega višavja Jablanice v Flevlje in nato v Višegrad. Odtod so nas z vlakom prepeljali v Sarajevo. Vojaštvo se je vozilo na odprtih tovornih vagonih in med vožnjo jih je veliko število tako prezeblo, da so morali takoj ob prihodu v Sarajevo v tamkajšnjo bolnico, da se pozdravijo. Ta zastoj sem z veseljem pozdravil, ker mi je dal priliko, da se stanem s svojimi prijatelji in znanci in zlasti še z voditeljem bosanskih Srbov, pripadnikom "generacije 1895" in sodelavcem pokreta zagrebske NARODNE MISLI dr. Danilom Dimovićem; dalje z voditelji Hrvatov, ki so sodelovali s Srbi dr. Mandićem, s tajnikom Trgovske Zbornice dr. Mehmedom Spahom, ki je kasneje postal voditelj jugoslovansko orientiranih Muslimanov ter je bil že novembra 1918 njihov delegat na zagrebškem Narodnem Veču; - in z mnogimi drugimi. Od njih sem izvedel za dogodke v Bosni ob pričetku vojne, o čemer bom pisal kasneje.

Komandant bataljona mi je dal dovoljenje, da sem odpotoval za dva dni prej, kot je odpotoval bataljon in ustavil sem se še v Brodu, pri svojem prijatelju dr. Svetimiru Korporiću, bivšem praškem študentu in članu uredništva praške HRVATSKE MISLI in NOVE DOBE. Pri njem sem izvedel mnogokaj o razmerah na Hrvaškem, kar so mi nato še dopolnili moji prijatelji v Zagrebu, z Većeslavom Vilderjem na čelu.

O tem mojem bivanju v Zagrebu piše dr. Milada Paulova, kako so me Vilder in prijatelji skušali za vsako ceno obdržati v Zagrebu. Njihovi prijatelji - zdravniki so bili pripravljeni, da na meni najdejo znake vseh mogočih "bolezni", zaradi katerih bi me zadržali v bolnici, da se ne bi izpostavljal nevarnosti na fronti. Vendar jaz na to nisem pristal, ker ne bi mogel v Zagrebu vršiti takega resnično koristnega dela, skrivati v bolnici se pa tudi nisem hotel.

Imel sm v načrtu da v Italiji pobegnem ter nato pričnem v emigraciji z delom za češko in jugoslovansko stvar. To mi je uspelo po polletnem bivanju na avstrijsko-italijanski fronti, avgusta 1916.

O mojem delovanju v Italiji obširno piše Milada Paulova v svoji knjigi "Jugoslovanski odbor", kot je to že pripomnil g. Farkaš v svojem uvodu v mojo študijo.

Tu bom izkoristil tudi informacije, ki sem jih prejel o razmerah na Hrvaškem, o delu HSK in "generacije 1895", kar vse sem prejel v Zagrebu ter bo predstavljalo moj memoarski doprinos k zgodovini tega časa.

Za vnaprej pa bi rad pripomnil, da sem tudi tedaj popolnoma odobral politiko, ki jo je vodila HSK in moji prijatelji iz "generacije 1895". Z žalostjo pa mi je dušo napolnila vest, da je umrl moj dobri prijatelj in eden od prvakov te generacije, dr. Milan Heimrl, sodelavec NOVE MISLI in NOVE DOBE in kasneje Vilderjevega POKRETA. Njegovo smrt je pospešilo preganjanje, ki ga je v tem vojnem času doletelo in o katerem bom še pisal.

Drugo bolečino pa so mi prizadejale vesti o avstrofilski in habsburški politiki mojega prijatelja iz devetdesetih let, Stjepana Radića, ki je to politiko vodil proti svojim nekdanjim prijateljem iz "generacije 1895" v zavezništvu s Frankovci, Rauchovci in Tomaševci.

VOJNI NAČRTI DUNAJA IN GROF TISZA

Od začetka aneksijske krize in zlasti še za časa balkanskih vojen so si avstrijski vojaški krogi s Conradom von Hoetzendorffom na čelu prizadevali, da bi izsilili preventivno vojno proti Srbiji. Oni, kot tudi okolica nadvojvode Ferdinanda, so z velikim zaskrbljenjem gledali na krepitev Srbije in na odmev, ki ga je to dejstvo našlo med ostalimi Jugoslovani v Avstroogrski monarhiji. Že v tistem času so se ti krogi ukvarjali z idejo, naj bi monarhija priključila Srbijo in Črno goro (razen nekih predelov, ki bi bili izročeni Bolgariji, Rumuniji in Albaniji) ter da naj bi se iz vseh jugoslovanskih pokrajin ustvaril en sam trialistični kompleks v okviru monarhije, s središčem v Zagrebu. Ta nova tvorba naj bi se naslonila predvsem na katoliški del Jugoslovancev, Hrvate in Slovence, in pa na bosanske muslimane. Srbi bi bili na ta način potisnjeni na položaj podjarmljenega naroda.

Eden od razlogov, ki so preperečili ta načrt (ki je bil za časa svetovne vojne večkrat predložen v različnih oblikah), je bil predvsem v odporu Madjarov in zlasti grofa Tisze, predsednika madjarske vlade. Tisza je bil odločen nasprotnik vseh trialističnih in imperialističnih načrtov avstrijskih politikov, ker je v naraščajočem vplivu Jugoslovancev videl nevarnost za obstanek Madjarske.

Zato je bil tudi po sarajevskem atentatu proti vojni s Srbijo in proti tistemu ultimatu, ki je od Srbije zahteval nesprejemljive pogoje. Tisza je bil za mirnejše zahteve, ki bi jih Srbija lahko zadovoljila ter bi bil na ta način preprečen izbruh vojne. Če se je kljub temu pokoraval avstrijskemu stališču, je bilo to na pritisk Nemčije. Da pa bi preperečil odnosno onemogočil imperialistične načrte Dunaja, je Tisza z odločnim postopkom dosegel, da je bil na skupnem zasedanju avstrijskih in madjarskih ministrov 19. julija sprejet sklep, da ne bo "od srbskih pokrajin, ki bodo osvojene v vojni, monarhiji priključeno nič več, kot bi bilo potrebno za izboljšanje meja". S tem se ni zadovoljil Conrad von Hoetzendorff, ki se je obrnil direktno na cesarja z več memoranda, ki so vsa zahtevala in zagovarjala priključitev Srbije in Črne gore.

Ta prvi Conradov memorandum označuje dr. Paulova v svoji knjigi kot začetek "velikega, a javnosti prikrita dvoboja med Conradom von Hoetzendorffom in madjarsko strujo, glede Srbije in jugoslovanskega vprašanja ter glede splošne notranje ureditve in novih temeljev monarhije". (Diplomatska igra, str. 22) Istotam navaja, da dunajski krogi kljub svojim obupnim poskusom ves čas vojne niso dosegli, da bi skupni ministrski svet preklical odločbo od 19. julija, ker je Tisza ta njihova prizadevanja vselej onemogočil.

Ta dejstva morajo biti navedena, ker predstavljajo ključ za razumevanje Tiszove politike do Hrvatske in Srbov v monarhiji, kakor tudi ključ do politike HSK do Tisze. Tu leži tudi ključ do prizadevanj vojaških krogov, ki so skušali s pomočjo Frankovcev in drugih avstrofilskih krogov v Hrvatski, vključno Radićevcev, preperečiti sporazum Tisza z HSK. Vsa ta prizadevanja, kakor tudi preganjanje voditeljev HSK, brez pristanka in s kršenjem pravic civilnih oblasti, ter uvedbo Vojnega komisarijata za Hrvatsko, je Tisza prav tako preperečil.

Brez poznanja teh dejstev je nemogoče razumeti in presojudati dogodkov na Hrvatskem za časa vojne. Na ta razvoj pa so seveda vplivali tudi dogodki med samo vojno s Srbijo, kakor tudi dogodki, ki so se primerili še pred izbruhom vojne ter si jih zato moramo na kratko ogledati.

SARAJEVSKI ATENTAT - OBSEDNO STANJE V BOSNI

Atentatorji na nadvojvodo so bili Srbi, krivda za atentat pa se je direktno pripisovala beograjski "Narodni odbrani", v kateri je deloval Milan Pribićević, indirektno pa srbski vladi, ker ni preperečila delovanja "Narodne odbrane" in "Slovanskega Juga". Zato so bile takoj po atentatu v Bosni in v manjši meri na Hrvatskem prirejene velike demonstracije in izvršeno nasilje proti Srbom. Razlika v teh demonstracijah je bila predvsem posledica dejstva, da je imela v Bosni veliko večjo besedo vojaška uprava, ki ji je načeloval general Potiorek, civilna oblast in sabor pa sta imela mnogo manjšo oblast, kot pa je to bil primer na Hrvatskem.

V samem Sarajevu je prišlo do demonstracij neposredno po samem atentatu, ko so govorniki na ulicah hujskali ljudi. Med temi govorniki je bilo veliko katoliških duhovnikov, pristašev protisrbske struje nadškofa Stadlerja; bili pa so tudi katoličani in zlasti menihi frančiškani, ki so se tej struji protivili, skupno z veliko večino hrvatske inteligence v Bosni in Hercegovini. Demonstracije so se sprevrgle v osebno nasilje nad Srbi, razbijanje in ropanje njihovih trgovin, stanovanj in celo cerkva. Policija se je med vsem tem ponašala zelo pasivno in dr. Paulova piše, da je bilo jasno, da postopa policija po nekih navodilih.

Demonstracije in nasilje pa so se širile po vsej pokrajini, zato je vodja bosanskih Srbov, dr. Dimović, interveniral pri generalu Potioreku, naj vzpostavi mir z objavo obsednega stanja in ovedbo vojaških sodišč proti nasilnikom. Potiorek se je obotavljal, nakar mu je Dimović sporočil, da se bo obrnil direktno na cesarjevo pisarno in grofa Tisza. Potiorek je nato le proglasil obsedno stanje, s čemer so bile preprečene nadaljnje demonstracije in nasilja.

S tem v zvezi je Tisza pisal cesarju, da so bile demonstracije škodljive, ker so izzvale občo mržnjo do Srbov, vojaške oblasti v Bosni in Hrvatski pa da so se pregrešile s tem, ker so te demonstracije blagohotno dopustile. To Tiszino pismo citira dr. Paulova v svoji knjigi "Jugoslovanski odpor in češka Mafija", str. 3.

V Zagrebu in na Hrvaškem so protisrbske in protikoaliicijske demonstracije organizirali Frankovci. Da bi preprečil te demonstracije, je Vilderjev POKRET na vidnem mestu objavil poročilo z Dunaja, po kateremu je takojšnji srbski poslanik Jovanović, nekaj dni pred atentatom, obiskal zunanjega ministra ter mu svetoval, naj odpove obisk nadvojvode v Sarajevu, ker obstoja v Bosni velika zarota proti nadvojvodi. Srbska vlada se je seveda zavedala, da bi atentat na Ferdinanda izzval novo vojno, kateri pa se je hotela izogniti, ker je bila Srbija vsled balkanskih vojna, izčrpana.

Vilder je z objavo tega poročila hotel odstraniti krivdo za atentat s srbskih ramen, na kar pa se Frankovci niso ozirali. Med demonstracijami so bili razbiti tudi prostori POKRETA in pa zgradba lokala "Dušan Silni". Do demonstracij je prišlo tudi v drugih mestih Hrvatske, ni pa prišlo do nasilja in ropanja kot v Bosni, kajti Frankovcem ni uspelo preobiti javno mnenje Hrvatske, ki je sledilo HSK.

5. julija je bilo objavljeno pismo cesarja Franca Jožefa ministrskim predsednikom Stuerghu in Tiszi. V tem pismu pravi cesar o demonstracijah: "Nespametnost grupe zaletanih ljudi ne more poslabšati odnošajev med menoj in mojimi narodi." Zasluga za to pismo in njegovo objavo gre verjetno Tiszi, ki je po mnenju dr. Paulove, smatral, da bi bilo nespametno preganjati srbski narod, z ozirom na nevarnost vojne, ter ga prisiliti v sovraštvo do monarhije in odkrito veleizdajo.

Če pa je prišlo do pomirjenja na ulicah hrvatskih mest, je izbruhnil pravi frankovski vihar v Saboru. Na dnevnem redu se je 30. junija 1914, je bil predlog, da se pošlje sožalna brzojavka dvoru ob priliki umora nadvojvode in izbere delegacija sabora, ki bi se udeležila pogreba. Toda takoj po začetku seje, so Frankovci dvignili hrup v dvorani ter pričeli vpiti, da ne dovolijo, da bi sožalje izrekala tudi HSK, ker so njeni člani sokrivi za atentat, morivci, pomočniki morivcev, lopovi, "posrvice" in podobno. Svetozarju Pribićeviću so očitali, da je on vodja beograjske politike, duhovni oče sarajevskega atentata, veleizdajavec, morilec itd. Ivo Frank je pozival hrvatske člane koalicije naj izstopijo, ako so še Hrvatje, kričal je "proč s Karadjordjevići in njihovo dinastijo", ter pozival bana, naj razpusti ta sabor. V tem strašnem hrušču si je podpredsednik sabora dr. Medaković zaman prizadeval, da bi vzpostavil red in mir. Dal je prečitati besedilo sožalne brzojavke, ki pa ga vsled vpitja Frankovcev nihče ni slišal, nakar je bila seja zaključena.

Ko se je sabor spet sestel po pogrebu nadvojvode, je bil položaj že izpremenjen. Galerija je pozdravila koalicijo, na seji pa so - kot piše Paulova - radikalni poslanec Vilder, Šurmin, Lukinić, Poljak in Tuškan, vsi Hrvatje, odgovarjali na napade Frankovcev in branili svoje srbske kolege. Hrvatski člani Koalicije so predlagali da se za dobo 60 sej izključi vodja frankovcev dr. Ivo Frank, dr. Aleks Horvat in Ivan Zatluka. Predlog je bil sprejet; HSK je s svojim vplivom obvladala položaj, toda samo do - izbruha vojne.

Sledi.

PROSVETA IN OMIKA

Državna založba Slovenija je izdala izbor "Sodobne makedonske poezije" v prevodu Ivana Minattija, začela pa je izdajati zbrana dela Iva Andrića v prevodu. Prva zbirka prevodov vsebuje Most na Drini, Travniško kroniko in Gospodično. - Slovenska, hrvatska in srbska Matica skupaj s skopsko katedro za makedonski jezik in književnost pripravljajo izdajo Zgodovine jugoslovanskih književnosti. - V mesecu maju sta mariborska založba "Obzorja" ter koprška "Lipa" takole prodajali svoje knjige: pri "Obzorju" na prvem mestu 1567 izvodov J. Dularja "Krka umira", na druge mestu Stanka Bunca "Slovar tujk" (1024) na poslednjem mestu "Lukarji" Antona Ingoliša (363). Pri "Lipi" pa je prednjačil "Ljubimec Lady Chatterley" s 2498 izvodi daleč pred naslednjo knjigo, katere so prodali samo 172 izvodov. - Beograjska POLITIKA in BORBA izhajata v 330.000 odn. 170.000 izvodih, zagrebški VJESNIK v 96.000 izvodih, ljubljansko DELO v 76.000 in mariborski VEČER v 45 tisoč izvodih.

Mednarodna komisija za sestavo staroslovanskega besednjaka se je sestala v Zagrebu. Obravnavali so načela za sestavljanje slovarja. - V ljubljanskih muzejih so uvedli vsako sredo tkzv. muzejske večere s strokovnim vodstvom, ko so muzeji odprti tudi zvečer. - Strokovnjaki Zavoda za zaščito kulturnih spomenikov že dve leti odkopavajo ostanke gradu kneza Lazarja v Kruševcu. Čeprav bodo dela dolgotrajna, že zdaj kažejo na močno zanimiv obrambni sistem, ki so ga sestavljali grajski stolpi, oboki in podobno. - Ljubljanska univerzitetna knjižnica skuša dobiti vsa dela Jakoba Gallusa, vsaj v fotografskem posnetku. Iz prve zbirke Gallusovih necerkvenih madrigalov je manjkal zvezek za tenor, ki so ga po večletnem iskanju odkrili v Torunu na Poljskem. Zdaj ga imajo v Ljubljani v fotografskem posnetku. - Rektor ljubljanske Akademije za glasbo Karlo Rupel je izjavil, da bodo v doglednem času pričeli z gradnjo novega poslopja akademije v Vegovi ulici zraven strednotekniške šole za elektrotehniško stroko. - V zagrebškem Gornjem mestu bodo v kratkem odprli Meštrovičev atelje, kjer bo razstavljenih okoli 50 del iz njegove zapuščine. - V Ljubljani so ustanovili skupnost jugoslovanskih PEN klubov, ki bo skrbela za medsebojno sodelovanje, bo predstavljala klube pred zveznimi oblastmi in jih zastopala v svetu. - Na kairski Visoki šoli za tuje jezike so pred štirimi leti odprli katedro za srbohrvaščino. Letos je diplomiralo 15 slušateljev.

V začetku junija je bil na Bledu festival jugoslovanskega jazza. Poleg tujih je sodelovalo 15 ansamblov iz Ljubljane, Zagreba, Beograda, Novega Sada in Sarajeva. - Sto jugoslovanskih profesorjev ruščine je letos šlo v Moskvo na enomesečno specializacijo. - Ob 1100 letnici prihoda sv. bratov Cirila in Metoda na Moravsko bo salzburška univerza priredila kongres slovanskih mediavelistov. Vsi slovenski povabljeni - dr. Rajko Kolarik, dr. France Tomšič, dr. Jože Pogačnik - bodo govorili o brižinskih spomenikih. Ljubljansko DELO ob tem piše: "Čeprav so vsi trije referati nastali popolnoma neodvisno drug od drugega, se docela ujemajo v temeljni premisi, da so Brižinski spomeniki slovenskega izvora. Tako avtorizirano zavračajo teze, ki so se pojavile v novjšem času, češ da so Brižinski spomeniki starocerkvenoslovanskega, velikomoravskega, bolgarskega ali kdo ve kakšnega izvora." - Koroški akademski oktet je bil na turneji po Avstriji, Nemčiji, Belgiji in Holandiji. - Jugoslovansko veleposlaništvo v Londonu je priredilo predstavo jugoslov. firma "Kozara". Ogledalo si ga je 200 povabljenih Britancev in Jugoslovancev iz Londona.

Na seji ljubljanskega univerzitetnega sveta je bil izvoljen Edo Grgič, okrožni javni tožilec v Ljubljani, za novega glavnega tajnika ljubljanske univerze. - Dr. Bogdan Breclj, arh. Edo Ravnihar in Božidar Jakac so bili izvoljeni za dopisne člane Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu.

M.P.G.:

SLOVENIJA V SFRJ

V januarski in februarski številki KLICA TRIGLAVA je bilo precej govora o smislu Jugoslavije za Slovenijo. Brali smo mnenja v prid Jugoslavije in proti Jugoslaviji. Navajani so bili tudi uradni podatki vlade v Ljubljani in tako ne smatram za odveč, ako tudi jaz navedem nekaj uradnih podatkov, ki u-tegnejo prispevati k debati.

Kako važno mesto zavzema Slovenija v Jugoslaviji? Republika Slovenija zavzema 7.9% celotne površine Jugoslavije in ima 8.6% vseh njenih prebivalcev. Kljub tej majhnosti pa je Slovenija ustvarila lani 16% vsega družbenega proizvoda Jugoslavije - 603 milijarde dinarjev od 3.780 milijard. Polovica družbenega proizvoda ustvarjenega v Sloveniji odpada na industrijo - delež industrije v jugoslovanskem merilu je slabih 40% -, a industrijska proizvodnja v Sloveniji je lansko leto predstavljala več kot eno petino celotne industrijske proizvodnje v Jugoslaviji. Po strokah je izgledal delež Slovenije v jugoslovanski proizvodnji takole:

proizvodnja papirja	30.8%	tekstilna industrija	23.5%
industrija usnja in obutve	29.7%	industrija gume	22.1%
lesna industrija	28.8%	barvna metalurgija	22.0%
elektro-energija	28.7%	premog	20.1%
kovinska industrija	26.8%	ladjedelništvo	8.0%
elektro-industrija	26.2%	filmska industrija	5.8%
črna metalurgija	24.4%	tobačna industrija	5.7%
		proizvodnja nafte	1.0%

Prednji podatki kažejo, da slovenske vodne in termoelektrarne proizvajajo skoraj tretjino vse električne energije v Jugoslaviji, da Slovenija proizvaja več kot eno petino proizvodov barvaste metalurgije in skoro četr-tino proizvodov črne metalurgije. Od skupne lesne zaloge v gozdovih odpade na Slovenijo 14.3%. V proizvodnji lesa za trg je bila Slovenija udeležena lani s 25%, pri skupni sečnji iglavcev pa celo s 34%. Toda v tem pogledu se je režim doma že leta obnašal kot prašič z mehom, tako da so lesne surovin-ske osnove že precej izčrpane in da bo nadaljni razvoj odvisen "od boljšega izkoriščanja surovine in od večje finalizacije proizvodov".

Delež posameznih strok v industrijski proizvodnji Slovenije lani je iz-gledal takole:

kovinska industrija	20.9%	barvna metalurgija	5.1%
tekstilna industrija	12.8%	industrija usnja in obutve	3.5%
lesna industrija	11.6%	proizvodnja papirja	2.4%
elektro-energija	8.0%	industrija gume	0.9%
premog	7.5%	ostalo	23.7%
elektro industrija	6.0%		
črna metalurgija	5.1%		

V kmetijski proizvodnji je delež Slovenije mnogo manjši. Slovenija ima samo 6.3% kmetijskih in 6% obdelovalnih površin Jugoslavije. Medtem ko zav-zemajo njive v državnem merilu skoraj tri četrtine vseh obdelovalnih površin, odpade nanje v Sloveniji manj kot polovico površin. Pač pa ima Slovenija precej več travnikov, sadovnjakov in vinogradov. Leta 1961 je bila Sloveni-ja udeležena v jugoslovanski živinoreji z 11.7% in v sadjarstvu z 11.2%, med-tem ko je znašal skupen fizičen obseg kmetijske proizvodnje 10.1%. Najvaž-nejši poljedeljski proizvod v Sloveniji je krompir.

Republika Slovenija ima najgostejše prometno omrežje v državi. Na nje-nem območju je 11% vseh železniških prog in 20% vseh cest. To je očitno tu-di v tranzitnem prometu, saj je lani odpadlo na Slovenijo 15.8% vsega želez-niškega in 23.4% vsega javnega cestnega blagovnega prometa. V potniških pre-vozih z javnimi cestnimi vozili pa je Slovenija udeležena s 27%.

Kar se turizma tiče, je lani obiskalo Slovenijo 14.6% vseh domačih in 18.5% vseh tujih turistov. Ker pa je Slovenija predvsem tranzitno turistič-no področje, skozi katerega tuji turisti potujejo na Jadran in v druge repu-blike, je bil delež Slovenije pri nočitvah samo 12.8%. Pač pa je znašal de-lež v prometu jugoslovanskega gostinstva 19%.

Tri četrtine vseh stanovanjskih gradenj v Sloveniji odpade na družbeni sektor, medtem ko v Jugoslaviji kot celoti nekaj manj kot polovico. Povprečna površina enega stanovanja znaša v državi 42.4, v Sloveniji pa 44.3 kvadrat-nega metra. Na osebo odpade v državi 8.9, v Sloveniji pa 11.4 kvadratnega metra stanovanjskih površin.

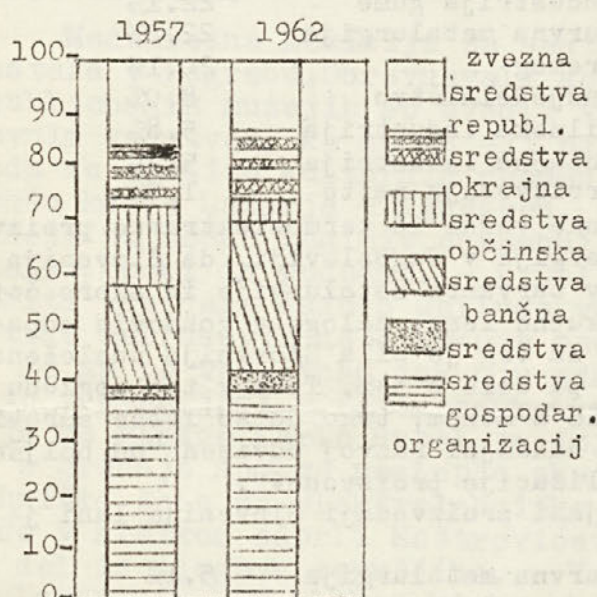

V osnovnih šolah Republike Slovenije se šola 8.8% vseh jugoslovanskih učencev. Poučuje pa jih 10.4% vseh učiteljev v Jugoslaviji.

NARODNI DOHODEK IN INVESTICIJE

Po mojih uradnih podatkih je 1.1957 porabila federacija 37% skupnega družbenega proizvoda Republike Slovenije, ljudski odbori 6.6%, gospodarske organizacije pa 44%. Lansko leto pa je odpadlo na federacijo 24.7%, ljudske odbore 8.3% in na gospodarske organizacije 48% družbenega proizvoda.

Povprečno letno povečanje družbenega proizvoda v Jugoslaviji je znašalo v obdobju 1952-57 11.6%, v Sloveniji 10.8%. V obdobju 1957-62 pa je znašalo v Jugoslaviji 11%, v Sloveniji pa 9%. Uradno pojasnilo pravi, da "čeprav je bil razmah - relativno vzeto - v drugem obdobju počasnejši kot v predhodnem, pa je bilo absolutno naraščanje zaradi povečane osnove znatno večje". Tako je prirastek družbenega proizvoda znašal v letih 1952-57 v Sloveniji 31.5 milijard dinarjev, v naslednjih petih letih pa 42.1 milijarde dinarjev na leto. Obe številki sta zasnovani na cenah iz 1.1962.

Kar se investicij tiče, objavljam shemo investicijskih vlaganj v osnovna sredstva v Sloveniji, ki jo je 14. maja objavilo ljubljansko DELO. Skupna vsota investicij je znašala 1.1957 64 milijard dinarjev, od katerih 44 milijard je odpadlo na gospodarske investicije, 20 milijard pa na negospodarske. Lansko leto je znašala skupna vsota investicij 171 milijard, od katerih je 110 milijard odpadlo na gospodarske in 61 milijard na negospodarske investicije.

Gospodarske investicije so se najbolj povečale v gostinstvu - od 492 milijonov na 5.7 milijard, v gradbeništvu - od 1.1 milijarde na 4.9 milijard in v kmetijstvu od 4.8 milijard na 16.9 milijard. Največje absolutno povečanje investicij je doživela industrija - od 21.8 na 52 milijard dinarjev. Vse številke so zasnovane na tekočih cenah.

Investicije v stanovanjsko-komunalni dejavnosti so se povečale od 12 na 39 milijard in v kulturno socialni dejavnosti od 5.5 na 16.5 milijard. V zadnjih petih letih (1957-62) je bilo vloženih v objekte družbenega standarda 186.7 milijard ali 32.1% vseh investicijskih sredstev. Od tega je bilo potrošenih za izgradnjo stanovanj 110 milijard, za gradnjo komunalnih objektov (kanalizacija, vodovodi, ceste, itd.) 23.3 milijard, za potrebe šolstva, kulture, prosvete, umetnosti in zabavnega življenja okoli 30 milijard, za rekonstrukcije in gradnje zdravstvenih objektov in za sobne zdravstvene aparature ter instrumente 15.9 milijard, za objekte socialnega varstva 2 milijardi in za telesnovzgojne objekte eno milijardo dinarjev.

Po uradnih podatkih se je precej povečala učinkovitost investicij. Na vsak dinar osnovnih sredstev so ustvarili v industriji 1.1962 za 28% odn. pri upoštevanju zvišanih cen za 18% več družbenega proizvoda kot 1.1957 - namesto 0.46 so ustvarili 0.58 dinarjav.

Narodni dohodek na prebivalca je (po cenah iz 1.1962) narasel od 234.000 dinarjev v 1.1957 na 346.000 dinarjev lansko leto. Narodni dohodek na prebivalca Jugoslavije znaša 186.000 dinarjev.

Kljub vsem hibam in neekonomskemu čutu za rentabilnost so investicije v kmetijstvu v minulih letih močno pojačale socialistični sektor in vplivale na povečanje mehanizacije in velik razvoj živinorejske proizvodnje. V ostalih gospodarskih panogah, pa so trošili investicijska sredstva za razširitev cestnega omrežja, za izboljšanje železniških, cestnih, pomorskih in zračnih prometnih sredstev, za razširitev maloprodajne in samopostrežne trgovine, za povečanje in izboljšanje gostinskih objektov, za gradnjo in modernizacijo turističnih objektov in za izboljšanje storitvene obrti, ki morda od vseh še najbolj šepa. Investicije pa bi nedvomno dale še dokaj večje rezultate, ako bi dali večjega poudarka privatni iniciativi in se izogibali "lahkemu zaslužku" z vsemogočimi davki, ki življenjski standard samo nižajo.

Še vedno: DIRKA Z ENIM KONJEM

Kdor je količkaj poznan z imeni jugoslovanskih oblastnikov, bo verjetno užival ob spodnjem seznamu, ki sem ga pripravil tekom minulih tednov, kakor je rastle "ljudska oblast". V glavnem so vse poznani stari komunisti, le tu ali tam se prikaže kaka novejša zvezda. Kar dar je bila sprememba najbolj značilna, sem prejšnjega funkcionarja omenil v oklepaju ().

- A) Predsednik države: Josip Broz Tito
Podpredsednik: Aleksandar Ranković
- B) Zvezna skupščina: Predsednik Edvard Kardelj (Stambolić)
Podpredsedniki: Mijalko Todorović (Mladen Iveković)
Strahil Gigov (France Leskošek)
Zvonko Brkić
Predsednik zbora narodov: Ljupčo Arsov
Predsednik zveznega zbora: Mijalko Todorović
podpredsednik : Sergej Kraigher
Predsedniki skupšč. zborov: O.Karabegović /gospodarstvo/
N.Sekulić /kultura-prosveta/
Olga Vrabič /social.zdravje/
K.Popivoda/organ.politični/
- C) Zvezni izvršni svet: predsednik P.Stambolić (Tito)
- podpredsedniki : Boris Kraigher, Miloš Minić, V.Zeković
- D) Predsednik ustavnega sodišča: Blažo Jovanović (novo mesto)
Namestnik vrhovnega komandanta in sekretar za narodno obrambo: general Ivan Gošnjak; Sekretar za zun.zadeve: Koča Popović.
Zvezni javni tožilec: Dr.France Hočevar.
- E) Predsedniki republiških skupščin:
Srbija: Dušan Petrović   Hrvatska: Ivan Krajačić
B.in H.: Rato Dugonjić   Macedonija: Vidoje Smilevski
Črna gora: Andrija Mugoša
- F) Republiška skupščina Slovenije:
Predsednik: Ivan Maček (Vida Tomšič)
Podpredsednika: Dr.Marijan Breclj (se vrnil iz Beograda)
Dragica Rome
Predsednik republiškega zbora: Tine Remškar
Preds.gospodarskega zbora: Leopold Kreše
Preds.prosvetno-kulturnega zbora: Ivo Žavcar
Preds.organizacijsko-političnega zbora: Janez Hočevar
Preds.socialno-zdravstvenega: dr.Ruža Segedin.
- G) Izvršni svet Slovenije:
Predsednik: Viktor Avbelj; podpredsednika Janko Smole
in Beno Zupančič. Člani: Rudi Čačinovič, Slavko Furlan, Ludvik Gabrovšek, Majda Gaspari, Riko Jerman, Vladimir Kadunc, Boris Kocijančič, ing.Viktor Kotnik, /Janko Smole, Beno Zupančič/.
- H) Socialistična zveza delovnega ljudstva:
Predsednik zveznega odbora: Lazar Kolaševski (Tito)
Generalni sekretar " : Milentije Popović (Ranković)
Predsednica Glavnega odbora Slovenije: Vida Tomšič; podpredsednik dr.Joža Vilfan; sekretar: ing.Witja Rode.
Predsednik ustavnega sodišča Slovenije: Vladimir Krivic
Predsednik Vrhovnega sodišča Slovenije: Lojze Piškur
Organizacijski sekretar CK ZKSlovenije: Albert Jakopič (Maček)
Predsednik CK Zveze mladine Slovenije: Tone Florjančič.

PREDSEDNIKI OBČINSKIH SKUPŠČIN V SLOVENIJI

Podatek v oklepaju pomeni letnico rojstva

Ajdovščina: Miro Breclj(1927),pravnik, direktor "Minotest"
 Brežice: Milan Šepetavc (1919),preds.občinskega LO Brežice
 Celje: Marjan Učakar (1921), direktor "Kovinotehne"
 Cerknica: Franc Kavčič (1924), doslej predsednik ObLO Cerknica
 Črnomelj: Inž.Rado Dvoršak (1930),doslej zaposlen v Km.zadrugi
 Domžale: Jože Pogačnik (1916), direktor "Vata" v Viru
 Dravograd: Franc Kanduž (1933), tekstilni tehnik,preds.ObLO Dravgrad
 Gornja Radgona: Marija Levar (1915),strokovna učiteljica,preds ObLO
 Grosuplje: Ivan Ahlin (1930),doslej predsednik ObLO Grosuplje
 Hrasnik:Milan Babič(1929),komercialist pri Trg.podj.Hrasnik
 Idrija: Janez Dolenc (1929), gradbeni tehnik
 Ilirska Bistrica: Inž.Ivan Kukovec (1930), agronom,preds.ObLO
 Izola: Viktor Korenčan (1930), strojni tehnik
 Jesenice: Ludvik Slamnik (1933), gradbeni tehnik
 Kamnik: France Vidervol (1914), doslej predsednik ObLO Kamnik
 Kočevje: Drago Benčina (1927),ekonomski tehnik,preds.ObLO Kočevje
 Koper: Dušan Barbič, (1927), višji gradbeni tehnik
 Kranj: Martin Košir; (1926), doslej predsednik ObLO Kranj
 Laško: Ljubo Zelič (1925), doslej predsednik ObLO Laško
 Lenart: Edo Zorko (1913), kmetijski tehnik,doslej preds.ObLO
 Lendava: Ivan Horvat(1925), doslej predsednik ObLO Lendava
 Litija: Stane Pungerčar (1919), doslej predsednik ObLO Litija
 Ljubljana-Bežigrad: Jože Pogačnik (1927),doslej predsednik ObLO
 Ljubljana-Center: inž.Drago Lipič (1927),podpredsd.ObLO Center
 Ljubljana-Moste-Polje: Vlado Černe (1922),predsednik ObLO
 Ljubljana-Šiška:Miran Goslar (1928),načelnik oddelka Gosp.zbornice
 Ljubljana-Viš:Inž.Slavko Jakovčič:(1925),sekretar obč.komit.ZKS
 Ljutomer: Franc Rajnar(1930),kmetijski tehnik,sekretar obč.kom.ZKS
 Logatec: Otmar Oblak (1927),gozdarski tehnik
 Maribor-Center: Mirko Žlender (1925),pravnik, preds.ObLO
 Maribor-Tabor: Tone Dobrajc (1917),predsednik ObLO
 Maribor-Tezno: Srečko Ježovnik (1920),kovinski mojster
 Metlika: Franc Vrviščar, (1927), predsednik ObLO
 Mozirje: inž.Branko Korber (1926),doslej predsednik ObLO
 Murska Sobota: Janez Lanššak (1927),doslej predsednik ObLO
 Nova Gorica: Joško Štrukelj (1925), advokat v Gorici
 Novo Mesto: Sergej Thorževskij (1931),doslej predsednik ObLO
 Ormož: Matija Pajnkihar (1920), predsednik ObLO
 Piran: Ivan Majnik(1922) komercialist v "Splošni plovbi"
 Postojna: Adolf Geržej (1924), ekonomist,preds.ObLO
 Ptuj: Lojzka Stropnik (1921), doslej predsednik ObLO
 Radlje ob Dravi: Silvo Lasnik (1925),predsednik ObLO
 Radovljica: Franc Jere(1923),predsednik ObLO
 Ravne: Franc Fale (1921),doslej predsednik ObLO Ravne
 Ribnica: Franc Ilc (1933), lesni tehnik, predssednik ObLO
 Sevnica: Jože Knez (1921)rudar,predsednik ObLO
 Sežana: Stane Lavrenčič (1925), direktor "Krasoprema"
 Slovenska Bistrica: Franc Ledinek(1931), gozdarski tehnik
 Slovenj Gradec: inž.Franc Razdevšek (1928),predsednik ObLO
 Slovenske Konjice: inž.Adolf Tavčar (1925), agronom,preds.ObLO
 Šentjur pri Celju: Peter Hlastec (1922), predsednik ObLO
 Škofja Loka: Milan Csovnikar (1928)predsednik ObLO
 Šmarje pri Jelšah: Joško Lojen (1927), predsednik ObLO
 Tolmin : Franc Rutar (1917), predsednik ObLO
 Trbovlje: Ado Naglav (1924), podpredsednik ObLO
 Trebnje: Ivan Gale (1936)direktor trgovskega podjetja "Trebnje"
 Tržič: Milan Ogris (1924), doslej predsednik ObLO
 Velenje:Inž.Ludvik Mali (1919) - Videm-Krško:inž.F.Dragan(1930)
 Vrhnika:Franc Širok (1926) - Zagorje:Dušan Kolenc(1919)
 Zalec:Tone Delak (1927)preds.ObLO